

Олена Воскобойнікова-Гузєва,

провід. наук. співробітник НБУВ,
канд. іст. наук

Модернізаційна стратегія розвитку вітчизняної бібліотечно-інформаційної сфери

У статті проаналізовано концептуальні розробки сучасних стратегій та моделей розвитку як бібліотечно-інформаційної сфери, так і окремих бібліотечно-інформаційних установ у період глобалізації та опанування цифрових технологій. Наголошується на необхідності вироблення загальнонаціональної стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери діяльності, яка має ґрунтуватися на модернізаційних моделях.

К л ю ч о в і с л о в а: бібліотечно-інформаційна діяльність, стратегія розвитку бібліотечно-інформаційної галузі, модернізаційні моделі розвитку, бібліотекознавство.

The article analyzes the conceptual development of modern strategies and development models as library-information sphere, and other separate library and information institutions in the period of globalization and development of digital technologic. The necessity for establishing a national strategy for the development of library and information field activities should be based on models of modernization.

К е у w o r d s: library-informative activity, strategy of library-informative field, modern models of development, library science.

Сучасна цивілізація, що характеризується глобалізацією, динамічною розбудовою інформаційного суспільства, тотальним запровадженням інноваційних технологій потребує принципово нової, модернізаційної, моделі розвитку, покликаної докорінно покращити життя соціуму у всіх його сферах: економіці, політиці, науці, освіті, культурі. Ми цілком свідомі того, що таке стратегічне оновлення доволі «складний процес політичного, воєнного, культурного ладів певного суспільства, спрямований на досягнення «світових стандартів» у цих сферах» [9, с. 18]. Водночас це зовсім не означає, що вчені, політики, громадські діячі не повинні належним чином реагувати на тектонічні зміни у нашому житті. Важливим складником творчих зусиль фахівців у цьому напрямі є, на наше переконання, вироблення модернізаційної моделі розвитку (ММР) бібліотечно-інформаційної сфери, яка певним чином поєднує у собі культуру, освіту, науку, зазнає впливів економічної та політичної систем суспільства, і одночасно виступає важливим чинником їх подальшого удосконалення. Квінтесенцією суспільної модернізаційної моделі є взаємодія організації та самоорганізації соціуму. Саме її реалізація орієнтує на найбільш оптимальні зразки розвитку, на випередження економічних кон-

курентів, на випуск найсучаснішої, найякіснішої продукції, на створення найоптимальніших умов для піднесення культури, освіти, духовності. Розроблення ММР бібліотечно-інформаційної сфери вкрай важливо здійснювати, ґрунтуючись на модернізаційних теоріях, принципах історизму, соціосинергетичних підходах до розвитку бібліотеки як соціальної системи, управління якою має будуватися на м'яких впливах, з урахуванням інтересів як суб'єктів, так і об'єктів цього процесу.

Під модернізацією бібліотечно-інформаційної діяльності ми розуміємо якісне покращення форм, методів, результатів діяльності бібліотек, а також удосконалення способів управління як окремими бібліотечно-інформаційними установами, так і бібліотечною системою країни загалом, із обов'язковим врахуванням світового досвіду та національних здобутків. Вироблення стратегії *

* Стратегія в літературі тлумачиться як загальний, не-деталізований, план будь-якого виду або сфери діяльності, що охоплює великий проміжок часу та сприяє досягненню головної мети. Нині стратегія стає органічним механізмом управлінської діяльності, адже її реалізація передбачає ефективне використання усіх наявних ресурсів.

модернізаційного розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, на наше переконання, є одним з найактуальніших завдань сучасного бібліотекознавства. Адже вона, на теоретичному рівні, розвиває напрями управлінського бібліотекознавства, бібліотечної політології та футурології, а на практичному – сприяє послідовному виробленню системи конкретних заходів та механізмів, спрямованих на досягнення якісно нового рівня фахової діяльності.

У даному контексті означена проблема у вітчизняному бібліотекознавстві комплексно порушується вперше. Окремі аспекти структурної модернізації бібліотечної системи, взаємозв'язку інноваційного та модернізаційного напрямів розвитку галузі, модернізації матеріально-технічної бази бібліотек висвітлюються у публікаціях С. О. Басова (методологічні засади модернізації бібліотечної справи у контексті цивілізаційної та соціокультурної парадигм розвитку) [3], Н. Ю. Берьозкіної (технічна і моральна (соціально-психологічна) модернізація як внутрішні чинники посилення ролі бібліотек в інформаційному суспільстві) [4], І. О. Давидової (інноваційна політика як поєднання процесів модернізації, інформатизації та інноваційного розвитку, технологічна модернізація в контексті інноваційної політики) [11], Є. О. Фенеллонова (розвиток і модернізація управлінської складової бібліотечної системи Росії) [28] тощо.

На перших етапах дослідження процесів, пов'язаних з виробленням стратегії модернізації бібліотечно-інформаційної сфери, до пріоритетних питань ми відносили розроблення довготермінової загальнонаціональної стратегії розвитку; модернізацію бібліотечно-інформаційної галузі шляхом реалізації державних і міжнародних програм, проектів; забезпечення вільного доступу громадян України до світових інформаційних ресурсів; розвиток ідеології соціально-інформаційної рівності та доступності інформації [8]. На наше переконання, державна політика у галузі бібліотечно-інформаційної діяльності – це векторна сума державної політики у сфері інформації, культури та освіти. Тому вона має бути узгодженою і спрямованою на інтеграцію інформаційних ресурсів, що існують у різних середовищах, на розвиток інфраструктури бібліотечно-інформаційних закладів, кадрового ресурсу, матеріально-технічного і техніко-технологічного забезпечення, а також ефективно реалізовуватися через загальнодержавні, регіональні, корпоративні, міжнародні проекти, ініціативи. Не був обійдений авторською увагою і позитивний

вплив сучасних міжнародних проектів та ініціатив на розвиток вітчизняних бібліотек [6]. На рівні фахових публікацій нами також дано визначення базових складових модернізаційних моделей розвитку бібліотечно-інформаційних установ у період глобалізації з відповідним методологічним обґрунтуванням [5, 7].

Однак, чим більше занурюєшся у проблему, тим міцнішим стає переконання, що для поглибленого розуміння стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери вкрай важливим стає детальний аналіз попередніх здобутків у цій царині, а саме – генезису фахового усвідомлення шляхів розвитку вітчизняної бібліотечної справи, представленого у програмних документах 90-х років ХХ ст. – першого десятиліття ХХІ ст.

Початок 90-х років ХХ ст. позначився розумінням (як на рівні загальносуспільної думки, так і фахової бібліотечно-інформаційної спільноти), що тільки курс на інформатизацію суспільства дасть змогу незалежній Українській державі уникнути перетворення її на індустріальний або аграрний придаток розвинутих країн. Рухаючись саме у напрямі інформатизації, «Україна зможе посісти у світовому співтоваристві чільне місце як рівноправний суб'єкт у розв'язанні сучасних проблем цивілізації на зразок своїх європейських сусідів» [29, с. 3]. Тому й не дивно, що цей період вирізняється розробленням цілої низки програмних документів щодо розвитку національної інформаційної інфраструктури, у т. ч. й інформатизації бібліотечної галузі, особливо після прийняття у 1998 р. Національної програми інформатизації [19].

Насамперед, слід назвати «Концепцію розвитку бібліотечної справи в Україні» (1992) [14], у розробленні проекту якої (під керівництвом М. І. Сенченка) брали участь авторитетні науковці і організатори бібліотечної справи – усього 16 фахівців – представників Міністерства культури, провідних бібліотек та інститутів культури України.

Створювався даний проект Концепції, доопрацьовувався, редагувався з урахуванням численних пропозицій і зауважень, що надійшли у ході його обговорення на міжвідомчій науковій конференції «Перспективи розвитку бібліотечної справи в Україні» (Київ, 16–18 жовтня 1990 р.). Проект розроблявся на замовлення Міністерства культури України. Метою Концепції було визначення перспективних шляхів розвитку бібліотечної справи у республіці на тривалий період. Вона мала стати основою формування державної політики в бібліотечній галузі, реалізацію якої повинні були

забезпечити відповідні законодавчі акти, республіканські програми, відомчі плани.

У вступі до документа, крім загальної характеристики бібліотечної системи України, зазначалося, що «проголошення суверенітету України, національне і духовне відродження народу вимагають кардинального оновлення бібліотечної справи» [14, с. 2], а виконання головного завдання – збирання та збереження документів про Україну та український народ – можливе лише на основі державної бібліотечної політики, яка враховує політичні реалії та можливості науково-технічного прогресу. Крім того, акцентувалася увага на дедалі більшому загостренні суперечності між наявним інформаційним потенціалом бібліотек України і низькою ефективністю його використання у суспільстві. Тому вихід з кризової ситуації бачився розробникам Концепції через «суттєву трансформацію поглядів на ставлення суспільства до бібліотек, що забезпечить інтенсивний розвиток бібліотечної справи в Україні» [14, с. 3]. Принципи демократії, гуманізму, відродження духовності з урахуванням інтересів кожного читача та різних соціальних груп – ставали філософським підґрунтям оновлення бібліотечної діяльності.

Відправною точкою Концепції став погляд на бібліотечні фонди як на документну базу подальшого розвитку суспільства. Найактуальнішими визначалися питання забезпечення фондів республіканських та обласних бібліотек обов'язковими примірниками творів друку та інших видів документів, поповнення фондів регіональних бібліотек красназвчними виданнями і виданнями місцевого друку, міжвідомчої взаємодії при формуванні та використанні фондів української літератури, цілеспрямованого комплектування фондів літературою на мовах окремих національних груп, котрі проживають на території країни.

Одним з пріоритетних завдань у роботі з фондами вважалося розроблення єдиної державної політики зберігання фондів, яка б передбачала консервацію і реставрацію оригіналів цінних, рукописних та друківаних документів для забезпечення їх цілісності і нормального фізичного стану. Забезпечення зберігання змісту оригіналів унікальних документів мало б реалізовуватися шляхом створення страхових фондів та фондів користування на нетрадиційних носіях інформації тощо.

У «фондовому» розділі Концепції також порушувалося питання про переважне використання методів автоматизованої обробки документів і телекомунікативних каналів зв'язку між бібліотека-

ми з метою системної організації сукупного бібліотечного фонду.

Зміст другого розділу «Автоматизовані інформаційні ресурси» мав конкретно-прогностичний характер. Розглядаючи створення автоматизованих інформаційних систем (АІС) як вирішення проблеми оперативності доступу користувачів до фондів бібліотечної системи України, фахівці передбачали створення та об'єднання в єдину мережу електронних каталогів головних державних і відомчих бібліотек.

Про оновлення механізмів забезпечення конституційного права громадян України на отримання інформації йшлося у третьому розділі Концепції – «Бібліотечно-інформаційне обслуговування». Технологічною базою такого оновлення мала стати нова технологія бібліотечного обслуговування, яка б забезпечувала «загальнодоступність документів шляхом поєднання автоматизованих методів пошуку і замовлення першоджерел з традиційними засобами їх надання читачам» [14, с. 8].

У наступному розділі документа зазначалося, що подальші наукові дослідження повинні стати основою реалізації положень даної концепції і передбачати розроблення республіканських наукових програм та створення на конкурсній основі тимчасових творчих колективів для їх виконання. Зокрема, детально говорилося про пріоритетну міжвідомчу програму «Документна пам'ять України», мета якої – створення теоретичних і практичних основ кумуляції, забезпечення зберігання, активізації використання бібліотеками та іншими суспільними інститутами документів, що стосуються України. Відзначалося, що, у першу чергу, слід посилювати (нароцувати) наукові дослідження з упровадження нових інформаційних технологій та розроблення української бібліотечної термінології.

Згідно з Концепцією, організаційними центрами науково-дослідного та методичного напрямку діяльності ставали головні бібліотеки відомчих мереж, а функція міжвідомчої координації покладалася на національну бібліотеку (нагадаємо, що у 1992 р. статусу національної ще не мала жодна з провідних українських бібліотек).

Особлива увага у документі приділялася поліпшенню матеріально-технічного стану бібліотек. Йшлося про необхідність розширення комплексу приміщень вже існуючих бібліотек для організації автоматизованих місць користувачів та бібліотечних фахівців, розташування гнучких робочих зон. Також порушувалося питання

орієнтації на перспективні проекти і технології при зведенні нових бібліотечних будівель, зокрема і облаштування користувацьких зон для роботи з документами на різних носіях інформації.

Чи не найбільшим за обсягом у Концепції був розділ, присвячений кадровій політиці. Це зумовлювалося певною мірою змінами в змісті, формах та методах бібліотечної практики, переходом на нову інформаційну технологію, упровадженням економічних принципів в управлінні, які, відповідно, потребували підготовки бібліотечних кадрів нового типу. Розвиток вищої бібліотечної освіти пов'язувався з гуманізацією, інформатизацією, інтеграцією споріднених спеціальностей, терміновим забезпеченням навчального процесу спеціальною літературою на державній мові, яка відображала б розвиток бібліотечної справи в Україні.

Порушувалися також питання підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, які мали системно забезпечити адаптацію бібліотечного персоналу до інтенсивного впровадження нових інформаційних технологій, навчання бібліотечно-інформаційній справі фахівців з непрофільною базовою освітою. Піднесення ефективності підготовки кадрів вищої кваліфікації передбачало розширення мережі аспірантур та відкриття в Україні спеціалізованої ради з питань захисту фахових дисертацій, організацію направлення перспективних вчених у докторантуру та на наукове стажування за кордон.

Демократичністю базових засад відзначався і розділ Концепції, присвячений управлінню бібліотечною справою. Гармонійний розвиток бібліотек республіки бачився розробникам за умов «правового забезпечення їх діяльності, усунення відомчих, інформаційних та мовних бар'єрів, вільного вибору політики обслуговування читачів та власного господарського механізму» [14, с. 14]. Сприятливою умовою формування єдиної бібліотечної політики та усунення міжвідомчих бар'єрів вважалося створення з числа діячів культури, науки, народної освіти та провідних бібліотечних фахівців «Української бібліотечної ради» як координаційно-консультативного органу при уряді республіки.

У Концепції наголошувалося на важливості законодавчого забезпечення бібліотечно-інформаційної діяльності. Лише на рівні законів можна захистити бібліотечну справу в Україні від політичної та державної кон'юктури, повернути бібліотекам їх історичний статус документної бази культури суспільства, охоронців національного та

загальнолюдського духовного генофонду» [14, с. 15]. Тому передбачалося першочергове розроблення та прийняття «Основ бібліотечного законодавства України» та «Закону про національну бібліотеку України». Асоціації бібліотек України, регіональним бібліотечним товариствам та органам управління делегувалися завдання щодо забезпечення соціального захисту працівників бібліотек, покращання умов їх праці та підвищення зарплат. Вищим органом професійного самоврядування мав стати з'їзд, на якому затверджувалися б основні напрями розвитку бібліотечної справи на певний період та заходи, необхідні для їх виконання.

Прийняття на початку 1995 р. Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» законодавчо закріпило переважну більшість принципів положень вищеназваної концепції розвитку бібліотечної справи на Україні. Закон про національну бібліотеку в Україні не прийнятий і дотепер, проте статус національних отримали Державна публічна бібліотека ім. КІРС (1994 р.) і Центральна наукова бібліотека ім. В. І. Вернадського (1996 р.). А у 1999 р. було затверджено «Програму збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000–2005 роки».

Пріоритетність проблематики інформатизації бібліотечно-інформаційної діяльності означеного періоду підтверджується і подальшими стратегічними розробками фахівців. Відправною тезою цих напрацювань стала думка, що саме з найдавніших суспільних інститутів, котрі здійснюють кумуляцію, збереження і використання документованих знань, тобто з бібліотек, має розпочинатися формування національних інформаційних ресурсів. Проте, ця важлива складова не була врахована Національною програмою інформатизації (1998 р.).

Наймасштабніше у той період питання – забезпечення конституційного права громадян України на вільний доступ до джерел інформації шляхом активізації робіт з модернізації бібліотечної справи – порушувалося у роботі фахівців НБУВ А. О. Чекармарьова, Л. Й. Костенка, Т. П. Павлуші «Національна система електронних бібліотек» [29]. Йшлося, зокрема, про інформатизацію бібліотечної справи, яка витлумачувалася як «комплексна система організаційних, науково-методичних та комп'ютерно-технологічних заходів, що уможливило створення єдиних методологічних та методичних засад функціонування бібліотечної справи на ґрунті взаємопов'язаних інформаційних технологій формування національного бібліотечного

фонду, включаючи депозитарії електронних документів, а також забезпечення вільного доступу до накопиченої документної інформації для всіх членів суспільства» [29, с. 7–8].

На думку авторів, процес інформатизації бібліотечної справи включає три складові, які характеризують його з різних сторін і потребують різного кадрового забезпечення. Першою складовою було названо бібліотекознавчу діяльність, яка мала визначити пріоритетні напрями розвитку книгозбірень у постіндустріальному суспільстві, створення термінологічного, форматного і лінгвістичного забезпечення для впровадження комп'ютерних технологій. Другою – інформаційно-технологічну, пов'язану з розробленням архітектури комп'ютерних бібліотечних мереж, їх програмно-технологічним й технічним забезпеченням, створенням зведених електронних каталогів відомчих і територіальних об'єднань бібліотек, формуванням архівів електронних книг, журналів і газет та організацією доступу до них. Третьою – науково-організаційну, що включала управління процесом інформатизації з урахуванням здобутків бібліотекознавчого й інформаційно-технологічного розв'язання проблематики, прийняття відповідних фінансово-економічних та управлінських рішень. Автори запропонували «бібліотечний» напрям робіт Національної програми інформатизації, який передбачав формування в провідних бібліотечно-інформаційних закладах України електронних бібліотек, їх об'єднання комп'ютерними мережами і забезпечення громадянам доступу до ресурсів цих бібліотек у будь-який час і з будь-якого регіону [29, с. 8].

На об'єднання завдань інформаційної, бібліотечної, книговидавничої та книгорозповсюджуючих сфер діяльності у період інформатизації суспільства був спрямований, розроблений фахівцями Книжкової палати України (КПУ) Стратегічний план інформатизації бібліотек України [25]. Основу цього плану становили десять проектів, найважливіших для створення і розвитку інформаційної інфраструктури України. Ним передбачалася співпраця з усіма бібліотеками, інститутами культури й інформаційними центрами.

Не заперечуючи важливості і масштабності намірів таких проектів, як відродження національної бібліографії та створення Українського бібліографічного репертуару XVI – XX ст. (з формуванням комп'ютерної бібліографічної бази даних «Україніка»); впровадження державної автоматизованої системи «Видавнича діяльність Ук-

раїни»; формування національної інформаційно-бібліографічної системи книгорозповсюдження «Книги у продажу»; створення і впровадження україномовної класифікаційної системи, зупинимося лише на двох із них. По-перше, – це «Централізована каталогізація», яка передбачала створення зведеного ЕК друкованої продукції України, централізований бібліографічний опис і випуск карток на всі види вітчизняної друкованої продукції, оперативне інформування абонентів тощо. Даний проект фінансувався фондом «Відродження». У Стратегічному плані зазначалося, що «робота над створенням зведеного електронного каталогу друкованої продукції України, яку здійснює Книжкова палата, є частиною роботи (згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1995 р. № 1057) зі створення «Каталогів українських бібліотек». Її Міністерство інформації повинно виконувати спільно з Міністерством культури і мистецтв, Міністерством освіти, Національною академією наук» [25, с. 4]. Цей складний, в організаційному плані, проект передбачав об'єднання зусиль провідних бібліотек України.

По-друге, найважливіший для бібліотечно-інформаційних установ України проект даного Стратегічного плану передбачав створення Національної інформаційно-бібліотечної мережі шляхом «об'єднання бібліотек навколо локальної комп'ютерної мережі Книжкової палати в рамках проекту «Централізована каталогізація» і організації підготовки кадрів на бібліотечних факультетах інститутів культури» [25, с. 6]. На нашу думку, цей проект мав би бути ключовим у Стратегічному плані. Розробники планували, що робоча група КПУ вже у 1997 р. проаналізує стан справ у галузі автоматизації окремих заінтересованих бібліотек Міністерства освіти, Міністерства культури і мистецтв, НАН України з метою визначення першої черги автоматизованої мережі бібліотек для централізованої каталогізації, впровадження системи «Книги у продажу» і створення зведеного електронного каталогу.

Питання формування інформаційно-бібліотечної мережі та здійснення автоматизації бібліотек України були головними для фахівців на той час. Про це свідчить той факт, що вже через рік після презентації «Стратегічного плану...» М. І. Сенченком на Міжнародній конференції «Крим-98» заступник генерального директора НПБ України В. О. Олександров представив проект Державної програми автоматизації бібліотек України [1]. Він розроблявся

відповідно до Законів України «Про Національну програму інформатизації» та «Про Концепцію Національної програми інформатизації». Його стратегічні завдання – вирішення проблеми задоволення інформаційних потреб користувачів бібліотек та забезпечення інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, національно-культурної та іншої діяльності. Разом з тим зазначалося, що загальний незадовільний стан інформатизації в країні відповідним чином відбивається на стані автоматизації бібліотек.

Головна мета цієї програми була сформульована як створення організаційно-керівної, правової, фінансової, науково-методичної та технічної інфраструктури, яка забезпечить інформаційно-бібліотечну діяльність на основі сучасних комп'ютерних технологій та засобів телекомунікації. Реалізація програми передбачала вирішення цілого комплексу завдань, серед яких, цілком логічно, виокремлювалися «інформаційно-технологічні»: використання і розвиток сучасних інформаційних технологій у практиці роботи бібліотек України усіх видів і рівнів; формування системи національних бібліотечних інформаційних ресурсів; створення загальнодержавної автоматизованої мережі бібліотек з метою інформаційного забезпечення науки, освіти, системи охорони здоров'я; створення загальнодержавної системи бібліотечної та інформаційно-аналітичної підтримки органів державної влади та управління; розвиток електронних каталогів на основі національних та міжнародних стандартів (йшлося про каталоги національних, державних та регіональних бібліотек, зведені каталоги, каталоги національної бібліографії); розвиток засобів доступу користувачів бібліотек до вітчизняних та зарубіжних електронних каталогів каналами зв'язку, мережами передавання даних тощо. Серед методів підвищення доступу до електронних ресурсів було визначено, зокрема, інтернетизацію, підключення бібліотек України до національних та міжнародних систем передавання даних, упровадження технологій конвертування даних, створення потужних он-лайн центрів корпоративної каталогізації на державному та регіональному рівнях як засобу зниження вартості створення електронних каталогів, розширення системи послуг з виробництва бібліографічних та повнотекстових БД на оптичних та магнітних дисках тощо.

На початку 2000-х рр., визначені «Концепцією розвитку бібліотечної справи на Україні» (1992),

пріоритетні напрями (інформатизація, впровадження нових технологій, забезпечення збереження й доступності фондів, покращення матеріально-технічної бази, піднесення престижу бібліотечної професії) знайшли подальший розвиток у напрацюваннях вітчизняних фахівців, зокрема у «Державній програмі розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 роки» (2004) [12], Національній доктрині розвитку інформаційно-бібліотечної справи в Україні (2003) [18], Концепції розвитку сільсько-господарських бібліотек України (2005) [16].

Такому піднесенню фахової активності, безумовно, сприяв орієнтований на підвищення ролі бібліотек у розбудові держави, формування громадянського суспільства, на більш ефективне використання їх інформаційного потенціалу, Указ Президента України від 22 березня 2000 р. «Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України» [20]. З метою кардинального поліпшення діяльності бібліотек системи НАН України було проведено спеціальне засідання та прийнято Постанову Президії НАН України № 186 від 3 липня 2003 р. «Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи» [21]. Логічним продовженням відомчого рівня вирішення питань розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності на загальнодержавному рівні стало Розпорядження Президента України «Про заходи щодо вдосконалення діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (2003), яким, крім інших заходів, було передбачено розроблення та прийняття Державної програми розвитку НБУВ.

Модернізаційною за змістом і формою стала «Державна програма розвитку діяльності НБУВ на 2005–2010 рр.», затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1085 [12]. Документ передбачав створення належних умов для становлення НБУВ як головного науково-інформаційного центру держави, розширення її діяльності на основі запровадження сучасних інформаційних технологій, комп'ютерної та телекомунікаційної техніки.

Масштабності намірів відповідав і зміст заходів, що передбачалися (вони наводилися у додатку до Державної програми). Насамперед, йшлося про створення на базі НБУВ інформаційного технологічного парку «Національні інформаційні ресурси» (як реалізація задуму «інфополосу», представлена у 2003 р. на вже згадуваному засіданні Президії НАН України); відкриття Українського

науково-інформаційного веб-порталу із системами пошуку та архівування розміщеної у глобальних мережах інформації про Україну, а також наукової та суспільно значущої інформації, що вимагало відповідного технічного оснащення, розроблення програмних засобів. Загальнодержавне культурно-просвітнє та освітнє спрямування мали заходи щодо формування електронного інформаційного ресурсу «Фонд української мови» та створення електронного інформаційного ресурсу рукописної, архівної та книжкової спадщини «Пам'ять України». Вони передбачали оснащення НБУВ чотирма спеціалізованими комплексами для безконтактного сканування.

На подальше удосконалення загальнодержавної системи комплектування фондів, існуючих підходів до надання необхідної інформації споживачам спрямовувалися заходи щодо створення та розвитку Державного центру комплектування бібліотек обов'язковим платним примірником документів, організації поточної підготовки і розповсюдження на дисках для лазерних систем зчитування галузевих серій електронних видань «Бібліотека – суспільству», налагодження системи доставки документів в електронному вигляді.

Спільним з МОН, УкрІЕНТІ та Державною науково-технічною бібліотекою України мав стати проект інформаційної телекомунікаційної системи науково-інформаційного забезпечення інноваційної діяльності.

Загальнодержавного значення набували і завдання створення та розвитку інтегрованої довідково-пошукової системи розкриття змісту сукупних фондів вітчизняних наукових бібліотек і засобів пошуку потрібної інформації в глобальних інформаційних мережах, продукування програмних засобів нового покоління для інтелектуальної обробки інформації, удосконалення бібліотечно-бібліографічних класифікацій, засобів україномовної комп'ютерної лінгвістики, національних форматів представлення даних.

На вирішення поточних завдань на якісно новому рівні спрямовувалися заходи з організації та підтримки розвитку: системи каталогізації поточних надходжень до фондів наукових бібліотек з підсистемою формування та розповсюдження файлів авторитетних записів; системи реферування української наукової літератури; системи формування документних масивів (енциклопедичних, фактографічних, довідкових тощо) для забезпечення інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек.

Водночас, на загальнодержавному рівні фахівцями Дежавної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН порушувалося питання про необхідність розроблення і схвалення політико-правового документа, який би за своєю сутністю і цільовим призначенням окреслював пріоритети та складові державної політики розвитку інформаційно-бібліотечної справи (далі – ІБС). Таким документом мала стати «Національна доктрина розвитку інформаційно-бібліотечної справи в Україні» (2003) [18], яка містила і модернізаційні складові. У її «Загальних положеннях» зазначалося, що глобальний процес інформаційного оновлення, перехід до постіндустріального інформаційного суспільства, утвердження пріоритетів сталого розвитку, інші, властиві сучасній цивілізації, ознаки зумовлюють потребу в радикальній модернізації бібліотечної справи, висувають перед державою і суспільством завдання забезпечити пріоритетність розвитку ІБС, першочерговість розв'язання її невідкладних проблем.

Метою державної політики розвитку ІБС визначалося: «створення умов для зміцнення МТБ бібліотек, збільшення та удосконалення їх фондів, забезпечення висококваліфікованими кадрами, підготовки вітчизняних інформаційних продуктів на рівні міжнародних стандартів, виходу на світовий ринок інформаційних послуг з тим, щоб забезпечити всі категорії читачів необхідними знаннями та інформацією» [18, с. 10].

Відповідно до визначеної мети, пропонувалося дванадцять пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку ІБС, які мали як загально-суспільний зміст (задоволення наукових, освітніх, виробничих та культурних потреб населення, створення для усіх громадян рівних можливостей одержання знань та інформації тощо), так і конкретно інформаційно-технологічний (орієнтація ІБС на світові інформаційні ресурси, створення індустрії сучасних засобів інформації та зв'язку, укомплектування ними бібліотечних закладів України, створення ринку інформаційних послуг та його науково-методичне забезпечення тощо).

Національна доктрина 2003 р. структурно істотно відрізняється від Концепції 1992 р. Цілі розділи в ній присвячено національним особливостям розвитку ІБС, концептуальним засадам стратегії розвитку ІБС та утвердження останньої як рушійної сили поступу громадянського суспільства.

Для такого типу документів дещо нетрадиційним є те, що розділ, присвячений питанням підвищення кваліфікації інформаційно-бібліотеч-

них кадрів, передусе розділу «Інформаційні технології в ІБС», де пріоритетом розвитку ІБС визначено упровадження ІКТ з метою доступу до світових інформаційних ресурсів.

У розділі «Управління ІБС» сучасна система управління ІБС визначається як «державно-громадська» [18, с. 17], і наголошується, що вона має враховувати регіональні особливості, тенденції до зростання автономії бібліотек, конкурентоспроможності інформаційно-бібліотечних послуг. Першочерговим завданням визначалося налагодження високопрофесійного науково-аналітичного, інформаційного супроводу управлінських рішень, надання ідентичних даних.

Грунтовно у Доктрині було представлено модернізацію управління розвитком ІБС, яка передбачала оптимізацію державних управлінських структур, децентралізацію управління; перерозподіл функцій і повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування і бібліотечними установами; перехід до програмно-цільового управління, поєднання державного та громадського контролю; демократизацію процедури призначення керівників бібліотечних установ, їх атестації, широкое залучення до управлінської справи талановитої молоді тощо [18, с. 17–18].

Одним з найбільших за обсягом став розділ Доктрини, присвячений економіці ІБС, у якому окреслювалися завдання щодо створення державою економічних передумов для розвитку інформаційно-бібліотечного обслуговування: визначення фінансування ІБС як одного з пріоритетних напрямів видатків бюджетів усіх рівнів; формування багатоканальної системи фінансового забезпечення ІБС; стимулювання інвестицій юридичних і фізичних осіб у розвиток ІБС тощо. Передбачалося, що держава поступово збільшуватиме видатки на ІБС і забезпечуватиме їх на рівні середніх показників європейських держав. Було визначено основні джерела фінансування розвитку ІБС – кошти державного і місцевого бюджетів, юридичних і фізичних осіб, громадських організацій та фондів; кошти від надання закладами додаткових послуг, гранти; кредити на розвиток бібліотечних закладів. Серед основних заходів, спрямованих на удосконалення економічної моделі ІБС, було визначено: поліпшення технології формування видатків державного і місцевого бюджетів на ІБС; удосконалення системи кількісних та якісних показників для нормування зазначених видатків; запровадження змішаного фінансування інно-

ваційних проектів у ІБС, застосування енерго- та теплозберігаючих технологій, ощадливе використання й розподіл ресурсів. У заключній частині переліку першочергових заходів наголошувалося на модернізації мережі інформаційно-бібліотечних закладів [18, с. 20].

Як бачимо, упродовж двох останніх десятиліть питання «радикальної модернізації бібліотечної справи» у той чи інший спосіб, із наполегливою періодичністю, порушувалися вітчизняними фахівцями. Це і загальна Концепція розвитку 1992 р., і амбітна Національна доктрина 2003 р., присвячена пріоритетам та складовим державної політики щодо розвитку бібліотечно-інформаційної справи, і Державна програма розвитку провідного науково-інформаційного центру держави 2004 р. Проте, постійно зростаюча динаміка загальноосвітніх і локальних технологічних, економічних, соціальних, культурних змін ставила перед бібліотеками нові і дедалі масштабніші завдання, від вирішення яких великою мірою залежала подальша доля усієї бібліотечної галузі країни.

З огляду на необхідність вироблення всеохоплюючої ідеї модернізаційного розвитку бібліотечно-інформаційної сфери та окремих її установ, слід проаналізувати, хоча б побічно, і кілька зарубіжних проектів та концепцій.

Загальногалузевою стала, представлена у 2011 р. для відкритого обговорення, «Стратегія модернізації бібліотечної справи Росії» (створена робочою групою при Громадському комітеті сприяння розвитку російських бібліотек, 2011 р.) [27]. Головне завдання Стратегії – модернізація і забезпечення інноваційного розвитку бібліотек Росії. Грунтуючись на об'єктивному аналізі стану справ, російські колеги, з одного боку, намагаються охопити весь спектр проблем, що постають перед сучасною бібліотекою, а з другого, чітко виокремлюють предметні завдання Стратегії. До них, зокрема, віднесено – формування національного бібліотечного ресурсу, який має бути доступним у цифровій формі усім громадянам країни; розвиток єдиного інформаційного простору, продукування різних видів цифрового контенту; створення якісно нової системи послуг, котрі надаються користувачам бібліотек на основі вільного доступу до гарантовано достовірної інформації; забезпечення збереженості бібліотечних фондів як національного культурного надбання на основі використання новітніх технічних засобів та інформаційних технологій; доведення матеріально-технічної бази бібліотек до рівня, що відповідає-

ме нормативним вимогам; модернізація ресурсної бази бібліотек; піднесення соціального престижу бібліотечної професії, підвищення заробітної плати персоналу бібліотек.

Прикладом модернізаційної стратегії, орієнтованої на удосконалення діяльності однієї установи, проте з вирішенням комплексу завдань загальнонаціонального значення, може слугувати досвід реалізації програми модернізації об'єднаної Бібліотеки і Архіву Канади (Library and Archives Canada, далі – БАК) [30, 31]. Відповідно до канадського закону 2004 р., який санкціонував створення нової установи шляхом злиття Національної бібліотеки та Національного архіву [2], влада визначила завдання: забезпечення канадцам простого вільного доступу до документної спадщини, що відбиває культурний, соціальний і політичний розвиток країни. З цією метою було внесено зміни до Закону про авторське право, а у зв'язку із швидким розповсюдженням Інтернету та збільшенням обсягу документної спадщини в електронній формі, зазнали модернізації і завдання Національної бібліотеки та Національного архіву.

Загалом комплексна модернізація спрямовувалася на створення БАК національної колекції, яка максимально повно презентує канадське суспільство. З урахуванням цієї стратегічної мети, модернізація діяльності БАК ґрунтується на п'яти основних принципах:

- реалізація стратегії забезпечується співробітництвом з іншими установами, які мають додаткові місії;
- відбір документів БАК здійснює відповідно до пріоритетів та довготермінового розвитку ресурсів;
- покращення доступу до змісту фондів за рахунок цифрових технологій;
- збереження і цифрової, і аналогової документної спадщини;
- удосконалення управлінських функцій задля виконання покладених на БАК завдань.

Як нам вдалося з'ясувати, стратегія модернізації БАК є живою, постійно змінюваною концепцією, яка корегується відповідно до вже зробленого та нових завдань. Розроблення модернізаційної стратегії розпочалося у 2009 р. з аналітичних та концептуальних робіт. Упродовж 2010–2011 рр. фахівці БАК визначили і розпочали реалізацію 12 ініціатив модернізаційних інновацій з тим, щоб основні амбітні наміри стратегії перевести у площину практичної діяльності з чіткими результатами. У подальшому ініціативи модернізаційних

інновацій було повторно згруповано у шість пріоритетних сфер (раніше вони називалися корпоративними пріоритетами), про що йшлося у звіті установи «Звіт про плани і пріоритети. 2011–12» [30]. Ці шість пріоритетів відбивають хід повномасштабної реалізації модернізаційної стратегії БАК:

- здійснює реалізацію нової моделі надання послуг з покращенням доступу до ресурсів;
- розробляє та упроваджує у практику своєї роботи модель оцінювання кадрів і прийняття рішень;
- реалізує більш конструктивний підхід до виконання власної місії;
- здійснює перегляд технології опису та організації інформаційних ресурсів для покращення розподілу контенту і доступу;
- адаптує до нових завдань стратегію управління власними колекціями;
- дотримується нової моделі внутрішніх операцій.

Реалізуючи масштабну модернізаційну стратегію розвитку, Бібліотека і архів Канади тісно співпрацює з іншими урядовими відомствами та зовнішніми партнерами з метою забезпечення максимально повного виконання своєї місії та надання широкого доступу до документної спадщини Канади.

У подальшому ми матимемо змогу спостерігати за ходом модернізації БАК, оскільки концептуальна та фінансова інформація з цього питання є наразі відкритою. Так, відповідне фінансування, за повідомленням Секретаріату казначейства Канади, уже передбачено включно до 2014–2015 рр.

Отже, в умовах побудови інформаційного суспільства, яке ґрунтується на економіці знань, на максимально повному задоволенні інформаційних потреб його членів, бібліотечно-інформаційним установам доводиться відігравати дедалі вагомішу роль, бути дієвим механізмом соціального розвитку, реальною інформаційною інфраструктурою наявних змін. Швидке старіння упроваджених технологій змушує сучасну бібліотеку постійно нарощувати темпи, обсяги та різноманітність послуг, вести безперервний пошук ефективних шляхів модернізації усіх напрямів своєї діяльності.

На нашу думку, бібліотечно-інформаційна сфера України також потребує постійної уваги, нових рішучих кроків вперед. Адже, не маючи на сьогодні цілісної державної концепції розвитку (модернізації) галузі, реалізацією лише окремих, фінансованих зарубіжними організаціями, про-

ектів справу не вивести на рівень сучасних міжнародних стандартів. Слід зазначити, що провідні бібліотеки України вже розробляють відповідні стратегії, концепції, де питанням модернізації, інноваційного розвитку, комплексного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, удосконаленню мережевих сервісів надається особливо велике значення.

Насамперед, відзначимо прогресивні ідеї щодо ролі сучасної бібліотеки у суспільстві, представлені у Концепції модернізації Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка (ХДНБ) [23]. Її пріоритетом було визначено користувача, ефективність, комфортність та швидкість інформаційного обслуговування, і, таким чином, розвиток техніко-технологічних складових став першочерговим. Зокрема, концепцією харківських колег передбачено швидкий доступ до наявних документів, забезпечення збереженості інформації, мережеві сервіси з якісним доступом користувачів до ресурсів, надійні системи передавання даних, доступ до електронних версій видань, підтримка у приміщеннях книгозбирання нормативних кліматичних умов, контроль доступу в приміщення бібліотеки, відеомоніторинг читальних залів та інших важливих виробничих площ з єдиного пульта, побудова сучасної повнофункціональної системи пожежогашіння у книгозбірні.

Головними складовими Концепції стали інженерний, технологічний і соціальний проекти, які у сукупності, як наголошують розробники, забезпечать інтелектуалізацію інформаційних технологій та інженерної інфраструктури бібліотеки, а у поєднанні зі структурною перебудовою та сучасною організацією праці дають змогу ХДНБ надавати читачам якісно нові інформаційні продукти.

На досягнення нового рівня розвитку інформаційних ресурсів і матеріально-технічної бази націлена і реалізація Концепції розвитку Національної історичної бібліотеки України (НІБ України) [15]. Головною метою реалізації Концепції має стати утвердження модернізації НІБ України і на цій основі передбачаються подальші якісні зміни у формуванні інформаційно-культурного простору, обслуговуванні користувачів, у збереженні і водночас у забезпеченні доступності документної бази Бібліотеки. Розглядаючи інформаційні ресурси НІБ України як стратегічну складову всієї ресурсної бази бібліотек країни, від яких залежить соціально-економічний, культурний, духовний розвиток нації, розробники Концепції

ставлять собі за мету вироблення стратегії модернізації роботи Бібліотеки, її бібліотечно-інформаційних ресурсів відповідно до вимог часу і запитів користувачів. Для досягнення стратегічних цілей та сталого розвитку установи визначено шість векторів поступу. Вони спрямовані на підвищення доступності послуг, інтенсивне впровадження інформаційних технологій, досягнення ефективного поєднання можливостей традиційної та електронної бібліотеки, орієнтацію сервісів на вимоги та сподівання користувачів, комплексне вирішення кадрових питань, розвиток матеріально-технічної бази тощо.

У квітні 2012 р. підготовлено проект «Концепції розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на період до 2015 р. та подальшу перспективу». Як зазначають її розробники, затверджений Указом Президента України від 12 березня 2012 р. № 187 «Національний план дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», який визначає завдання (п. 54.5) щодо забезпечення науковим установам на базі НБУВ доступу до міжнародних наукових баз даних; ухвалене 21 березня 2012 р. Комітетом з питань науки і освіти Верховної Ради України рішення про заходи щодо поліпшення роботи НБУВ за результатами розгляду її діяльності, а також передбачена постановою Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2011 р. № 956 участь НБУВ у реалізації Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека-XXI» закладають надійну основу для активізації роботи з модернізації діяльності Бібліотеки, посилення її ролі у формуванні національного науково-інформаційного простору.

Концепція розвитку НБУВ спрямована на поетапну реалізацію комплексної структурної, організаційної, технологічної перебудови її діяльності, технічне переоснащення, розвиток форм і методів бібліотечно-інформаційної роботи, впровадження новітніх бібліотечних сервісів, активне входження Бібліотеки на ринок науково-інформаційних послуг. На першому етапі модернізації діяльності НБУВ (2012–2015 рр.) передбачається реалізувати комплекс заходів, котрі згруповані у 16 проблемно-тематичних блоків – від питань удосконалення процесів формування науково-інформаційних ресурсів (ресурсна стратегія, сервісна стратегія і т. д.) до заходів з технічного переосна-

шення комплексу діючих корпусів НБУВ та розгортання проектування і будівництва додаткового корпусу Бібліотеки.

Слід зазначити, що сьогодні, крім програм розвитку провідних вітчизняних бібліотечно-інформаційних центрів, успішно реалізуються і відповідні регіональні проекти, зокрема, «Обласна програма розвитку бібліотечних закладів Черкаської області на 2008–2012 рр.», «Регіональна цільова програма розвитку публічних бібліотек у Луганській області на 2011–2015 рр.», «Регіональна цільова програма розвитку публічних бібліотек Донецької області на 2012–2015 рр.» тощо.

Сучасне швидкоплинне життя вимагає від фахівців також розроблення довготермінової загальнонаціональної стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України. Беручись за цей проект, вкрай важливо враховувати вже набутий досвід і перспективи розвитку як провідних світових, зокрема, США, Канади, Великобританії, Франції, Росії, Нідерландів, так і вітчизняних бібліотек. Чи не на першому місці тут стоїть вироблення консолідованої концепції розвитку національних та державних бібліотек України, а згодом і всієї бібліотечної системи. На наше переконання, її правильність, реалістичність великою мірою залежатиме від того, чи сповідуватимуть її розробники ідею суспільного модернізаційного розвитку, представлену, зокрема, у роботах В. В. Головка, де теорії модернізації визначаються як метанаратив української історії [9, 10], В. І. Куценко, де модернізація соціальної сфери розглядається як основа її стійкого розвитку [17], О. І. Ратнікової, котра пропонує змінити сучасну бібліотекознавчу парадигму на соціосинергетичний напрям [24]. Для побудови логіко-семантичних зв'язків структурних компонентів ММР пропонуємо використати напрацювання, що містяться у національній доповіді «Соціально-економічний стан: наслідки для народу та держави» (комплексно обґрунтовано поняття «модернізаційна модель розвитку» у контексті розвитку соціогуманітарної сфери) [26]; «Стратегії економічного і соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 рр.» (представлена стратегія переходу на інноваційний шлях розвитку, орієнтований на моделі, властиві країнам із високорозвинутою економікою і потужним власним науково-технічним потенціалом) [22]; проекті «Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року» (передбачено модернізацію

національного інформаційного простору, проте без врахування інформаційно-бібліотечної складової) [13] тощо*.

Сподіваємось, що порушені вище питання знайдуть професійний відгук і згодом буде вироблено консолідовану модернізаційну стратегію бібліотечно-інформаційної сфери України, а її реалізація, за умови фахової та владної підтримки, забезпечить якісно новий, ефективний, шлях розвитку галузі.

Список використаних джерел

1. Александров В. А. Проект Государственной программы автоматизации библиотек Украины [Электронный ресурс] / В. А. Александров // Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и формы сотрудничества : 5-я Юбилейная междунар. конф. «Крым-98» : Материалы конф. – 1998. – Т. 1. – Режим доступа : <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea98/doc1/doc16.html>. – Заглавие с экрана.
2. Багрова И. Ю. Библиотечное законодательство зарубежных стран в конце XX – начале XXI вв. : состояние и проблемы / И. Ю. Багрова // Библиотеки в правовом пространстве. Современные проблемы : сборник статей. – СПб, – 2008. – С. 119–123.
3. Басов С. А. Библиотека в контексте цивилизации и культуры / С. А. Басов // Библиотековедение. – 2010. – № 1. – С. 27–34.
4. Березкина Н. Ю. Создание и использование электронных информационных ресурсов в библиотеках Беларуси / Н. Ю. Березкина, Л. А. Авгуль, Б. Б. Невский. – Минск : ИООО «Красико-Принт», 2002. – С. 13–15.
5. Воскобойнікова-Гузєва Е. В. Модернізаційні моделі розвитку бібліотек / Е. В. Воскобойнікова-Гузєва // Библиотеки национальных академий наук : проблемы функционирования, тенденции развития : науч.-практ. и теорет. сб. / Междунар. асоц. акад. наук. – К., 2012. – Вып. 10. – С. 99–111.
6. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Міжнародні проекти та ініціативи для розвитку бібліотек України / О. В. Воскобойнікова-Гузєва // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали третьої науково-практичної конференції (29 верес. 2011 р., м. Львів). – Л. : Вид-во Львівської політехніки, 2011. – С. 70–80.
7. Воскобойнікова-Гузєва О. В. Модернізаційні моделі розвитку бібліотечно-інформаційних установ в період глобалізації : визначення базових складових / О. В. Воскобойнікова-Гузєва // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2012. – Вип. 33. – С. 7–30.

*Більш детально про це див.: Воскобойнікова-Гузєва О. В. Модернізаційні моделі розвитку бібліотечно-інформаційних установ у період глобалізації: визначення базових складових / О. В. Воскобойнікова-Гузєва // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2012. – Вип. 33. – С. 7–30.

8. *Воскобойнікова-Гузєва О. В.* Пріоритети державної політики, програмного і проектного розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України / О. В. Воскобойнікова-Гузєва // Міжнародний науковий конгрес з розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та розбудови інформаційного суспільства в Україні (17–18 лист. 2011 р., м. Київ): тези доп. – К., 2011. – С. 24–25.
9. *Головко В. В.* Модернізації теорії / В. В. Головко // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 2010. – Т. 7 : Мл – О. – С. 18–20.
10. *Головко В. В.* «Модернізація» як метанаратив української історії / В. В. Головко // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки : міжвід. зб. наук. пр. – К., 2003. – Вип. 9. – С. 410–427.
11. *Давидова І. О.* Інноваційна політика бібліотек України : зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві : автореф. дис. ... д-ра наук з соціальних комунікацій : 27.00.03 / Ірина Олександрівна Давидова ; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2008. – 51 с.
12. Державна програма розвитку діяльності Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського на 2005–2010 рр. [Електронний ресурс] : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 25 серп. 2004 р. № 1085. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/law/04_dprnb.html. – Назва з екрана.
13. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року: проект // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 3 (12). – С. 11–30.
14. Концепція розвитку бібліотечної справи на Україні : проект / М. І. Сенченко (голова наук. колективу) та ін.; М-во культури України, АН України. – 1992. – 16 с.
15. Концепція розвитку Державного закладу «Національна історична бібліотека України» на період до 2015 р. [Електронний ресурс] // Національна історична бібліотека України. – Режим доступу http://www.dibu.kiev.ua/flash-point/%22/flash-point/files/pages/files/996_kontseptsrozvitkunibu.pdf/%22. – Назва з екрана.
16. Концепція розвитку сільськогосподарських бібліотек України / УААН. Відділення регіональних центрів наукового забезпечення АПВ, ДНСГБ; Розроб. : М. М. Гаврилюк, В. А. Вергунов, В. В. Дерлеменко, І. М. Криворучко. – К., 2005. – 25 с.
17. *Куценко В. І.* Соціальний вектор економічного розвитку : моногр. / В. І. Куценко; ред. : Б. М. Данилишин; НАН України; Рада по вивч. продукт. сил України. – К. : Наук. думка, 2010. – 736 с.
18. Національна доктрина розвитку інформаційно-бібліотечної справи в Україні : (варіант для обговорення) / В. А. Вергунов, В. В. Дерлеменко; Центр. наук. с.-г. б-ка УААН. – К., 2003. – 27 с.
19. Про Національну програму інформатизації : Закон України // Урядовий кур'єр. – 1998. – № 48–49. – С. 9–12.
20. Про невідкладні заходи щодо розвитку бібліотек України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 22 берез. 2000 р. № 490/2000. – Режим доступу : nbuv.gov.ua/law/00_nzrb.html. – Назва з екрана.
21. Про стан та завдання розвитку в НАН України бібліотечно-інформаційної справи : Постанова Президії НАН України № 186 від 3 липня 2003 р. // Бібл. вісн. – 2003. – № 5. – С. 9–10.
22. Про Стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 роки : Указ Президента України від 28.04.2004 р. № 493/2004 // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 18. – Ст. 1278.
23. *Ракитянська В. Д.* Концепція модернізації Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка / В. Д. Ракитянська // Наукова бібліотека : стратегія інноваційного розвитку : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Одеса. 24–25 верес. 2009 р. – Одеса, 2010. – С. 29–36.
24. *Ратникова Е. И.* Социосинергетическая исследовательская парадигма как направление развития современного библиотековедения / Е. И. Ратникова // Библиотечные исследования в системе постнеклассической науки. Проблемно-ориентированный сборник. – М. : Пашков дом, 2008. – С. 147–172.
25. *Сенченко М. І.* Стратегічний план інформатизації бібліотек України до 2005 р. / М. І. Сенченко // Вісн. Кн. палати. – 1997. – № 6. – С. 3–6.
26. Соціально-економічний стан України : наслідки для народу та держави : національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
27. Стратегія модернізації бібліотечної справи Росії : проект [Електронний ресурс] // Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу : <http://nbuv.gov.ua/law/11smbdr.html>. – Назва з екрана. – Дата доступу : 4 квітня 2012.
28. *Фенелонов Е. А.* Социально-экономический анализ библиотечного дела как объекта управления : моногр. / Е. А. Фенелонов; Рос. гос. б-ка. – М. : Пашков дом, 2008. – С. 110–143. – (Б-ка: новые возможности).
29. *Чекмарьов А. О.* Національна система електронних бібліотек / А. О. Чекмарьов, Л. Й. Костенко, Т. П. Павлуша; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 1998. – 50 с.
30. Library and Archives Canada : Report on Plan end Priorities. 2011–12 [Electronic resource] / Treasury Board of Canada Secretariat : web-site. – Method of access : www.tbs-sct.gc.ca/rpp/2011-2012/index-eng.asp?acr=1779. – Title from the screen.
31. Library and Archives Canada : Report on Plan end Priorities. 2012–13 [Electronic resource] / Treasury Board of Canada Secretariat : web-site. – Method of access : www.tbs-sct.gc.ca/rpp/2012-2013/inst/bal/bal00-eng.asp. – Title from the screen.